

Orman Köylerinde Ekoturizm Planlama Sürecinde Turistlerin Rolü: Kıyıköy Örneği

Tuğba KİPER¹, Osman UZUN², Gülen ÖZDEMİR³, Tuğba ÜSTÜN TOPAL¹

Özet

Ekoturizm planlama sürecinde en önemli aktör gruplardan biri de turistlerdir. Bu kapsamda hedef gruba yönelik farkındalık yaratılması, rollerin tanımlanması ve ekoturizme yönelik algı ve tutumun ölçülmesi gibi çalışmalar planlama kararlarının alınmasında ve gelişme vizyonunun oluşumunda önemli bir adım olacaktır. Bu kapsamda çalışmada; hedef gruplarda farkındalık yaratarak, turistlerin ekoturizm konusunda bilinç düzeyinin ve duyarlılığının artırılması amaçlanmıştır. Elde edilen verilerin değerlendirilmesinde; yüzde, crosstabs ve khi-kare testlerini içeren istatistikî yöntemlerden yararlanılmıştır. Sonuç olarak, ziyaret ettikleri bölgenin doğal özelliklerini, kültürünü ve yaşam biçimini öğrenmek ve deneyim kazanmak isteyen bir ziyaretçi profili ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ekoturizm, Orman köyü, Turist, Kıyıköy

The Role of Tourists in the Ecotourism Planning Process in Forest Villages: The Case of Kıyıköy

Abstract

Tourists are one of the most important actors in the ecotourism planning process. In this context, studies such as raising awareness for the target group, defining the roles and measuring attitudes and perceptions regarding ecotourism will be an important step in the decision making of planning and creating a development vision. Within this scope, heightening awareness level and sensitivity among tourists was aimed in this study by raising consciousness of target groups. Statistical methods including percentages, crosstabs and khi-kare tests were used in the evaluation of the data obtained. As a result, a visitor profile appeared, who wishes to gain experience and learn the natural features, culture and lifestyle of the region that they visited.

Key Words: Ecotourism, Forest village, Tourist, Kıyıköy

Giriş

Ekoturizm amaçlı bir peyzaj yönetiminde ekoturizmin gelişmesine etki edebilecek olan çok sayıda paydaş bulunmaktadır. Bu paydaşlar yöre halkı, turistler, merkezi yönetimler, yerel birimler, turizm ofisleri, dernekler ve sivil toplum kuruluşları vb. olabilir. Ekoturizmde başarılı bir planlama çalışması çevresel farkındalığı yüksek tüm paydaşların etkin katılımı ile mümkün olabilmektedir. Öyle ki Salzburg'da 12-15 Eylül 2001 tarihinde yapılan "Dağlık Bölgelerde Ekoturizm Konferansı" sonuç bildirgesinde de "Sürdürülebilir ekoturizm, bu turizm türüne katılan tüm taraflar arasında etkili bir işbirliğini ve koordinasyonu oluşturacak etkili sistemlere ihtiyaç duyar" şeklinde bir karar alınmıştır (Yücel 2002). Bu çalışmada paydaş gruplarından turistler ele alınmıştır. Dünya Turizm Örgütüne (UNWTO) göre ekoturizmin bileşenleri arasında; turistlerin ve yerel halkın bilinçlendirilmesi ve turizm hakkında sorumlu hareket etmesinin sağlanması" yer almıştır (Tuğun ve Karaman 2014). Kaypak (2012)'a göre de, ekolojik turizm, her aşamasında *toplumsal sorumluluk, ekonomik verimlilik ve ekolojik duyarlılığı* içermektedir. Hetzer (1965) de ekoturizmin 4 temel ilkesini

¹Namık Kemal Üniversitesi, Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, tkiper@nku.edu.tr, tustun@nku.edu.tr

²Düzce Üniversitesi, Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, osmanuzun@duzce.edu.tr

³Namık Kemal Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, gozdemir@nku.edu.tr

açıklarken, ilkelerden birini "turist tatminini maksimuma çıkarmak" olarak tanımlamıştır. Uluslararası bir seyahat acentesi olan CWT (Carlson Wagonlit Travel)'ın 2010 yılı için ortaya koymuş olduğu "On Seyahat Eğilimi" içinde, "Seyahat ve turizm endüstrisi için belirlenen politikaların daha çevreci oluşu; turistlerin ise çevre koruma hakkında farkındalıklarının artışı" yer almaktadır (Güneş 2011). Bununla birlikte ekoturizmle ilgili yapılan tanımlarda "bilmek, anlamak ve keşfetmek amaçlı yapılan faaliyetler" (Ceballos Lascrain 1987, Ziffer 1989, McCormick 1994, Honey 1999, Weaver 2001, Kiper 2013) olarak sunulmaktadır. Bu durum ekoturizme yönelik alanlarda kullanıcı memnuniyetinin sağlanabilmesi ve çevresel duyarlılığın oluşturulabilmesi aşamasında; değişen turist eğilimlerinin iyi yorumlanması, turistlerin algı ve farkındalıklarının ölçülmesi ve rollerinin tanımlanması açısından oldukça önemlidir. Bu amaçla araştırmada; sürdürülebilir bir ekoturizm planlamasının geliştirilmesi için turistlerin rollerinin tanımlanarak, ekoturizm konusunda bilinç düzeyinin ve duyarlılığının artırılması hedeflenmiştir.

Türkiye'de özellikle Sekizinci, Dokuzuncu Kalkınma Planları ve Türkiye Turizm Stratejisi-2023 belgesinde; turizm türlerinin çeşitlendirilmesi amacıyla ekoturizm ön plana çıkarılmıştır (Anonim 2000, Anonim 2006, Anonim 2007). Bu kapsamda Sekizinci, Dokuzuncu Kalkınma Plan dönemlerinde Türkiye'de yaşanan turizm gelişimine ilişkin veriler Çizelge 1. de verilmiştir).

Çizelge 1. Kalkınma Planlarda turist sayısı, turizm gelirleri, değişim oranları (Demir, 2014'den değiştirilerek; URL-1)

Kalkınma Plan Dönemleri	Yıllar	Turist Sayısı	Turist Sayısı Değişimi (%)	Plan Dönemi Turist Sayısı Değişim Ortalaması (%)	Turizm Geliri	Turizm Geliri Değişimi (%)	Plan Dönemi Turizm Geliri Değişim Ortalaması
VIII. Beş Yıllık Kalkınma Plan Dönemi	2001	13.450.121	34,62	16,69	10.450.728	36,86	21,90
	2002	15.214.516	13,12		12.420.519	18,85	
	2003	16.302.050	7,15		13.854.868	11,55	
	2004	20.262.640	24,30		17.076.609	23,25	
	2005	21.124.501	4,25		20.322.111	19,01	
	2006	23.148.869	9,58		18.593.950	-8,50	
IX. Kalkınma Plan Dönemi	2007	27.214.988	17,57	16,69	20.942.501	12,63	21,90
	2008	30.979.979	13,83		25.415.067	21,36	
	2009	32.006.149	3,31		25.064.481	-1,38	
	2010	33.027.943	3,19		24.930.996	-0,53	
	2011	36.151.328	9,46		28.115.694	12,77	
	2012	36.776.645	1,73		29.351.446	4,40	
	2013	39.226.226			32.310.424		

Çizelge 1'e göre; VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planında (Anonim 2000) hedeflenen turist sayısı artışı %8,6 ve turizm geliri %10,1 iken gerçekleşen rakamlar bunun çok üstünde olmuş ve turist sayısı %16,69 ve turizm geliri %21,90'a ulaşmıştır. IX. Beş Yıllık Kalkınma Planında (Anonim 2006) ise eylem planının öngördüğü gelişmelerle ise 2014 yılında, 40 milyonun üzerinde turist, yaklaşık 34 milyar USD dış turizm geliri elde edilmesi hedeflenmiştir. Gerçekleşen rakamlara bakıldığında Dokuzuncu Kalkınma Planı dönemi içerisinde 2009 ve 2010 da turizm gelirlerinde bir düşüş yaşanmış ve 2014'e gelindiğinde turist sayısı 41.415 070 kişi ve turizm gelirleri ise 34.305.904 USD'ye ulaşmıştır (URL-2). Ayrıca Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) verilerine göre; 2014'te dünyada en çok ziyaret edilen ülkeler arasında Türkiye 6. sırada yer almış olup, bir önceki yıla oranla %5,6'lık bir artış göstermiştir (Anonymous 2014). Uluslararası koruma örgütüne göre ise

doğadaki turizm faaliyetlerine yönelik artış % 10-30 oranında olmuştur (Erdoğan 2015). Keza turizm bugün en hızlı gelişen ve en büyük ekonomilerden bir tanesidir. Gayrisafi Yurt İçi Hasılaya %9 katkı sağlar ve her 11 meslekten bir tanesini kapsar. Ayrıca küresel ihracatın %6' sını da turizm oluşturmaktadır (Anonymous 2014). UNWTO 2001'de ekoturizmi de kapsayan deneyimsel turizmi önümüzdeki 20 yıl içerisinde en hızlı büyüyecek sektörler arasında tanımlamıştır. Öyle ki ekoturizm küresel pazarın 77 milyar dolarını tutmakla birlikte 2007'de uluslararası pazarın %7'sini kapsamıştır (URL-3).

Türkiye Turizm Stratejisi-2023 ise 9. Kalkınma Planı (2007-2013) turizm sektörü ana hedeflerinin uygulanmasına yönelik hazırlanan stratejik bir belge olarak ifade edilmektedir. Belge, katılımcı planlama anlayışı ile hazırlanmıştır. Bu çalışma doğal ve kültürel değerleri ile önem taşıyan turizm kaynaklarını noktasal ölçekte planlamak yerine gelişim aksları boyunca turizm koridorları, turizm bölgeleri, turizm kentleri ve ekoturizm bölgeleri oluşturulmuştur. Planda "İğneada-Kıyıköy Eko-turizm Kenti", Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ illerini kapsayan alan da "Trakya Kültür Koridoru" olarak tanımlanmıştır (Anonim 2007).

Türkiye'de ekoturizme yönelik kaynakların çoğunu milli parklar, tabiat alanları, tabiatı koruma alanları, tabiat anıtları gibi koruma alanları oluşturmaktadır (Demir ve Çevirgen 2006). Türkiye'de 2015 yılı itibarıyla 40 milli park, 184 tabiat parkı ve 31 adet tabiatı koruma alanı bulunmaktadır (URL-4). Orman köyleri bu açıdan ekoturizme önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Türkiye'de 35. 270 adet köy bulunmakta ve bu köylerin 19.020' si orman köyüdür. Türkiye'de köylerde yaşayan nüfus toplamı 14.151 227 kişi olup bu nüfusun 7.145 339 kişisi orman köylerinde yaşamaktadır. Aydın ve Türker (2010)'e göre; Türkiye'de orman köylülerin gelir düzeylerinin diğer toplum kesimlerine oranla önemli ölçüde düşük olup, ormancılık uygulamalarıyla orman köylüleri ileri ölçüde etkileşim içerisinde. Keza orman köylüsünün geçimi önemli ölçüde orman kaynaklarının kullanımına ve küçük ölçekli geçimlik tarımsal faaliyete dayanmaktadır. Bu noktada ekoturizm kalkınmayı da teşvik eder konumdadır. Sürdürülebilir ekoturizmin oluşturulabilmesi için Türkiye'de hayata geçirilen projeler içinde Mavi Bayrak Projesi, Çevreye Duyarlılık Kampanyası (Yeşil Yıldız) ve ISO 14000 Çevre Yönetim Sistemi sayılabilir. Bu sertifikalar özellikle ekoturizm çalışmalarında oldukça önemlidir. Keza 2013 "Timetric's Global Business Traveler" başlıklı anket çalışmasına göre, iş amaçlı seyahat edenlerin % 47'sinin yeşil sertifikası olan hotellerde kalmayı tercih ettikleri ortaya çıkmıştır (URL-5). Ayrıca merkezi organlar sivil toplum kuruluşlarının desteklediği ekoturizm projeleri biyolojik çeşitlilik ve doğal kaynak yönetimi gibi konularındadır.

Materyal ve Yöntem

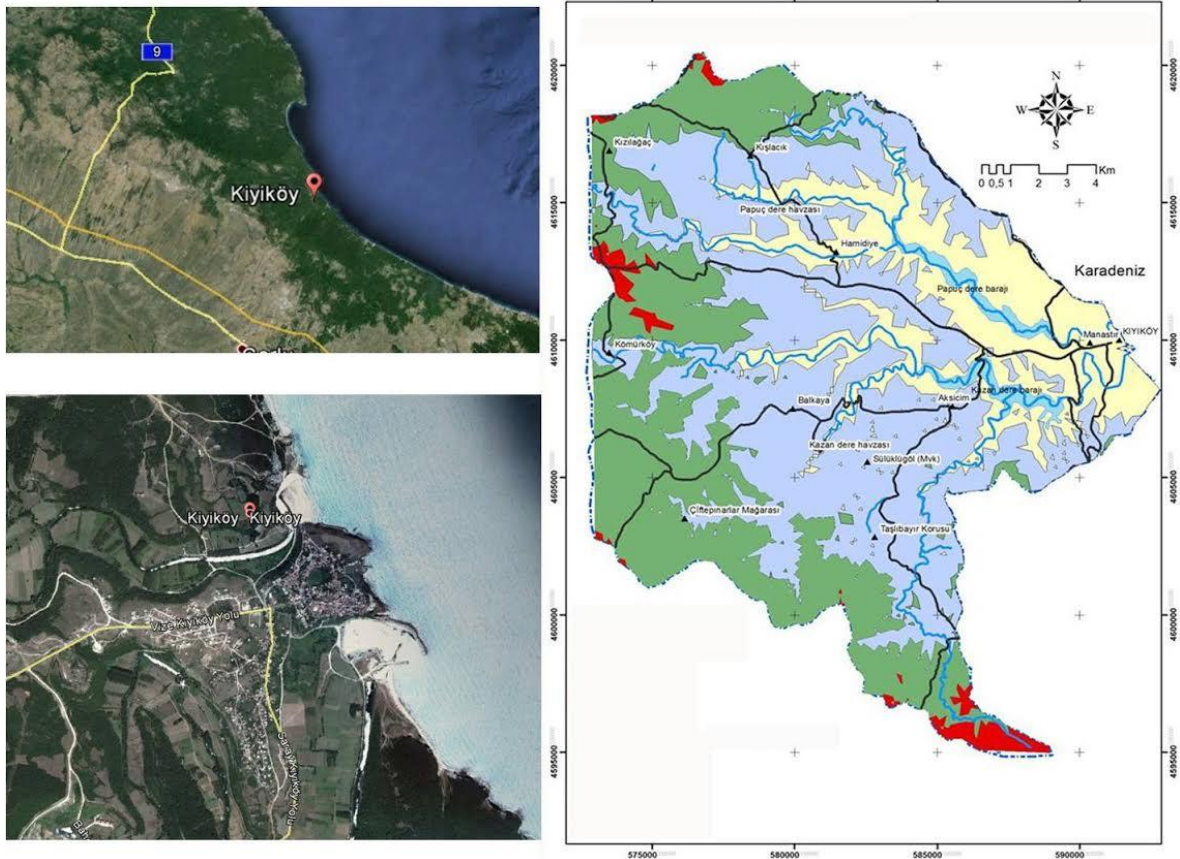
Türkiye Akdeniz'deki en önemli turizm alanlarından birisidir. Yaklaşık 8000 km. uzunluğundaki sahilleri, çeşitli uygarlıklardan kalan zengin tarihi ve kültürel mirasın yanı sıra iklimsel çeşitliliği nedeniyle olağanüstü bir biyoçeşitliliğe sahiptir. Örneğin, tüm Avrupa'da 500 kuş türü bulunmasına karşılık, Türkiye'de 420 civarında kuş türü bulunmaktadır. Ayrıca Avrupa'da tespit edilen yaklaşık 12.000 bitki türünden yaklaşık 9.000'i Türkiye'dedir ve bunların 3.000'ü endemiktir (Erdoğan 2015). Araştırmada ana materyal olarak seçilen Kıyıköy ise Türkiye'nin kuzeybatısında yer almakta olup, İstanbul'a uzaklığı 155 km'dir (Şekil 1). Alan; tarihi ve kültürel kimliği (göç ve mübadele kültürü ile şekillenmiş kırsal yerleşimler, Aya Nikola Manastırı, Kıyıköy Sur kapısı, mağaralar, Trak, Roma, Bizans ve Osmanlı dönemlerine ait birikimler ve tarihi ve ürün odaklı rota izleri), doğal kimliği (orman yapısı, Kazandere ve Pabuçdere Doğal Sit Alanı, Karadeniz'e kıyısı olan Kıyıköy kumsalı, flora ve fauna zenginliği) ve yerel kabiliyetleri (organik arıcılık, mantar, balık çiftlikleri) ile ekoturizm için fark yaratabilecek potansiyeldedir. Öyle ki araştırma alanı; gerek Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanan Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Eylem Planı'nda gerekse

Trakya Çevre Düzen Planı ve Kırklareli Çevre Düzen Planları, Trakya Bölgesi Turizm Master Planı gibi pek çok çalışmada ekoturizm kenti olarak önerilmiştir. Aynı zamanda, Trakya Bölgesi Turizm Master Planı'na göre de; belirlenen üç ana turizm koridorundan ikisi çalışma alanını kapsamaktadır. Bunlar “Kuzey Trakya Turizm Koridoru” ve “Trakya Kültür Koridoru” dur. Bu kapsamda çalışma alanının da dahil olduğu eko-agro turizm, mağara turizmi, doğa turizmi, yeme-içme turizmi, kıyı turizminin gerçekleştirilebileceği tematik yerler belirlenmiştir (Anonim 2012, Anonim 2009, Anonim 2007, Anonim 2011).

Ayrıca araştırmada; ekoturizm etkinliğine katılımda bulunan turistlere uygulanan sorgulama kâğıtları ile kavramsal ve kuramsal temeli oluşturan çeşitli araştırmalar materyal olarak kullanılmıştır.

Araştırma anket çalışmasına dayalı bir alan araştırmasıdır. Bu aşamada, rekreasyon etkinliklerine katılan ziyaretçilerin alan ile ilgili bilgi düzeyi ve ekoturizme yönelik beklentilerine ilişkin görüş ve algılarının değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Çalışma yönteminin belirlenmesinde aşağıda verilen sorular etken olmuştur.

- **Turistlerin ekoturizm konusundaki algı ve farkındalıkları nelerdir?** (ziyaretçi anketleri, arazi gezileri)
- **Turistlerin alan ile ilgili kullanım ve tatmin düzeyi nedir?** (ziyaretçi anketleri, arazi gezileri)
- **Havzanın ekoturizme yönelik problem, potansiyel ve kısıtlayıcıları nelerdir?** (Swot Analizi, arazi gezileri)

Şekil 1. Kıyıköy'ün konumu

Araştırmada, basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılarak, anket tekniğinden faydalanılmıştır. Anket çalışmasının yöntemi; anketlerin hazırlanması, anketlerin uygulanması ve anketlerin değerlendirilmesi şeklinde uygulanmıştır. Anket sorularının hazırlanması aşamasında konu ile ilgili yapılmış çeşitli anket formları incelenmiştir.

Anketlerin uygulanması yüz yüze görüşmeler ile yapılmıştır. Yöreyi ziyarete gelen kişilerin sayısına ilişkin bilgiler istatistiksel olarak kayıtlara geçmediği için anketi oluşturacak örneklem hacmi Kırklareli'ne giriş yapan yerli ve yabancı kişi sayısı dikkate alınarak tamamen tesadüfi bir şekilde belirlenmiştir.

Anket yapılacak kişi sayısı, $n = Z^2 NPQ / ND^2 + Z^2 PQ$ (Kalıpsız 1981) formülünden yararlanılarak, %95 güven aralığında 73 kişi olarak belirlenmiştir. Ancak çalışmanın daha sağlıklı bir sonuç vermesi amacıyla anket çalışması 120 kişi ile sürdürülmüştür.

n = Örnek büyüklüğü, Z = Güven katsayısı (1,96)

P = Ölçülmek istenen özelliğin kitlede bulunma ihtimali (%95) (0,95)

Q = 1- P (0,05)

N = Ana kütle büyüklüğü (55.485 kişi (URL-6))

D = Kabul edilen örnekleme hatası (çalışma için %5'lik örnekleme hatası öngörülmüştür) (0,05)

Anketler çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden ve tamamen tesadüfi bir şekilde seçilen 120 bireyle 2015 yılı Mayıs-Haziran-Temmuz aylarında gerçekleştirilmiştir. Anketler SPSS ve Excel programları ile bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde yüzde dağılımlar, crosstabs ve khi-kare testlerine ilişkin istatistiksel veriler esas alınarak, çizelgeler şeklinde verilmiştir.

Mekâna yönelik planlama çalışmalarında yararlanılan süreçlerden biri de SWOT analizidir. "SWOT Analizi" (Strength-Güçlü yönler, Weakness-Zayıf yönler, Opportunity-Fırsatlar, Threat-Tehditler), incelenen alanın güçlü ve zayıf yönleri ile bu alanı etkileyen tehditler ve fırsatların karşılıklı değerlendirilmesini ortaya koyan analitik bir yöntemdir. Esası; alanın güçlü ve zayıf yanlarını saptamak, buna karşılık pazardaki fırsat ve tehditleri tespit etmek bu unsurlar arasında uygun etkileşimi sağlayacak rekabet stratejilerini oluşturmaktır (Pearce ve Robinson 1997). Başka bir deyişle SWOT analizi, planlamada dikkate alınacak temel bilgilerin elde edilmesi için kullanılmaktadır. SWOT analizinde alan ve konu, iç unsurlar ve dış unsurlar olmak üzere iki farklı grupta yapılarak incelenir (Taş 2011, Puiu, Stanciu ve Sirbu 2009).

Bu kapsamda araştırmada güçlü ve zayıf yönler bir grup, fırsat ve tehditler ise bir diğer grup olarak ele alınmıştır. Bunlardan güçlü ve zayıf yönler, alanın kendi potansiyelinden kaynaklandığı için iç unsurlar olarak değerlendirilirken, fırsat ve tehditler ise alanın dışından ya da çevresinden kaynaklandığı için dış unsurlar olarak değerlendirilmiştir.

Bulgular ve Tartışma

Arz özellikleri ile taleplerinin en doğru şekilde bir araya getirilmesi ziyaretçi memnuniyetinin en önemli temelini oluşturmaktadır. Belirtilen bu unsurlar göz önüne alınarak, çalışma kapsamında alana gelen ziyaretçilerle bir anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla; rekreasyon etkinliklerine katılan bireylerin turizm etkinlikleri ve beklentileri belirlenmiş ve araştırma alanına ilişkin görüşleri değerlendirilmiştir.

Anket çalışmaları; rekreasyonel eğilimlere ve çalışma alanına ilişkin tutumlara yönelik bulgular olmak üzere iki farklı grup altında yorumlanmıştır.

• Rekreasyonel eğilimlere ilişkin bulgular

Rekreasyonel etkinliklere katılanların kırsal alanlara yönelik geliş amaçları sorulduğunda % 66,7 ile doğal bir çevrede dinlenmek ilk sırayı almıştır (Şekil 2a).

Rekreasyonel etkinliklere katılanların kırsal alanlarda tercih ettikleri konaklama türünde ise ilk sırayı ise geleneksel mimarisini korumuş bir köy evi (%45,8) almıştır (Şekil 2b).

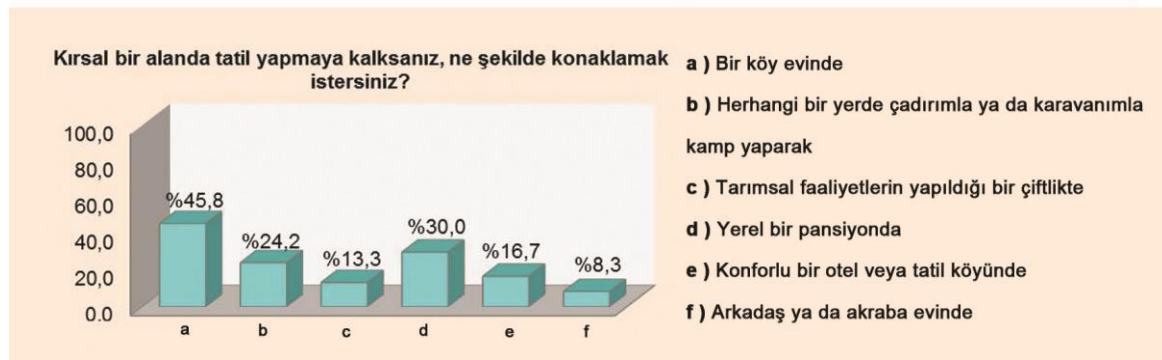
Rekreasyonel etkinliklere katılanların kırsal alanlarda tercih ettikleri aktiviteler ise Şekil 2c'de verilmiştir. Buna göre; % 55,0 yürüyüş, tırmanış, binicilik ve balıkçılık gibi doğa

sporlarını yapma ilk sırayı alırken, % 46,7 ile çevredeki tarihi ve arkeolojik yerleri gezip öğrenme onu takip etmiştir.

a

b

c

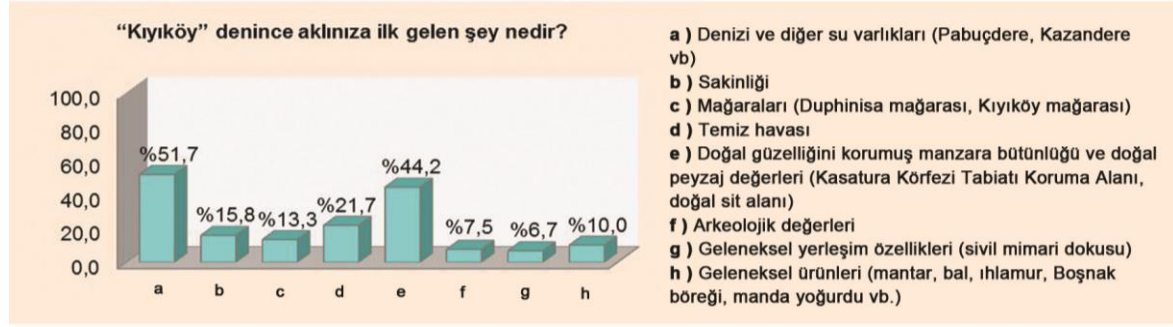
Şekil 2. Rekreatiflere katılanların (a. kırsal bir alanı tercih etme nedenleri, b. kırsal alanlarda tercih ettikleri aktiviteler c. konaklama şekilleri) grafiksel dağılımı

• **Çalışma alanına yönelik turizm ve rekreasyon eğilimine ilişkin bulgular**

Ziyaretçilere yönelik yapılan anket çalışmaları sonucunda, rekreatiflere katılanların çalışma alanına yönelik izlenimlerini tespit etmek mümkün olmuştur. Elde edilen sonuçlara göre; “Kıyıköy denince aklınıza ilk gelen şey nedir?” sorusuna % 51,70 ile denizi ve diğer su varlıkları (Pabuçdere, Kazandere vb) ilk sırayı alırken, onu %44,20 ile doğal güzelliğini korumuş manzara bütünlüğü ve doğal peyzaj değerleri (Kasatura Körfezi Tabiatı Koruma Alanı, doğal sit alanı) izlemiştir (Şekil 3a).

Çalışma alanında doğal, kültürel, tarihi ve arkeolojik mirası, yerel dokuyu, kırsal ve tarımsal etkinlikleri esas alan turizm çalışmaları gibi etkinliklerin yapılabilirliğine ilişkin bakış açıları sorulduğunda % 92,50’lik bir dilimle olumlu bir yaklaşım belirlenmiştir.

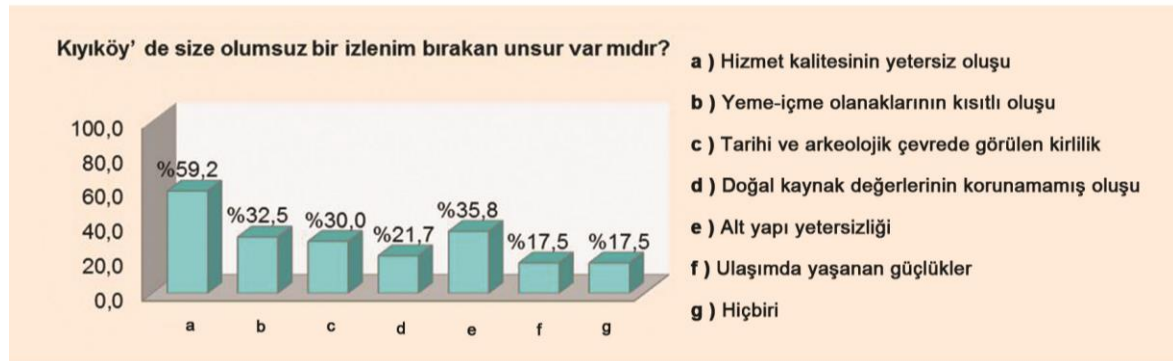
a

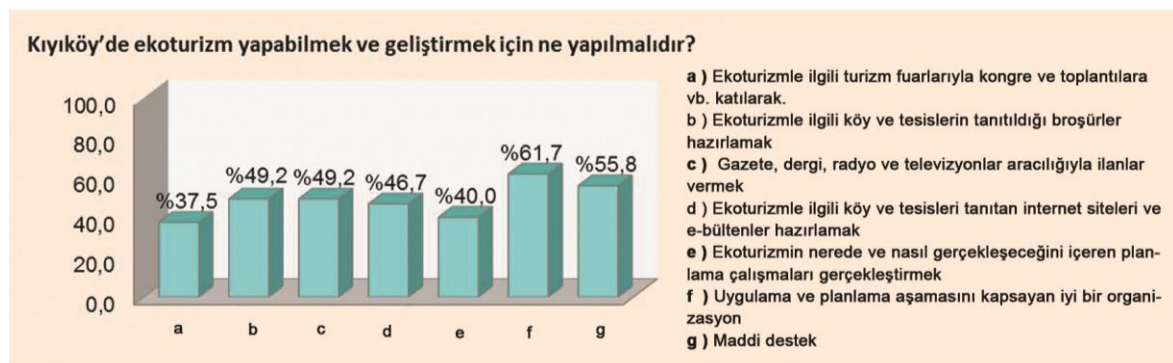
b

c

d

Şekil 3. Rekreatyonel etkinliklere katılanların (a. dikkatlerini çeken özellikler b. çalışma alanında görmek istedikleri doğal ve kültürel kaynak değerlerine ilişkin önem, c. çalışma alanında olumsuz buldukları unsurlar d. çalışma alanında ekoturizmi yapabilmek ve geliştirebilmek adına yapılması gerekenlere ilişkin görüşler) grafiksel dağılımı

Rekreasyonel etkinliklere katılanlara çalışma alanında görmek istedikleri doğal ve kültürel kaynak değerlerine ilişkin önem dağılımı yapmaları istenmiştir. Buna Birinci derecede önemsedikleri % 70,00 ile çevre kirliliği ile bozulmamış zengin doğal güzellikler olurken, onu %60,80 ile sakin ve sessiz çevre izlemiştir. İkinci derecede en fazla önemsedikleri şey ise %57,5 ile otantik bir yerel kültürün varlığı (geleneksel yaşam kültürü) olurken, Üçüncü derecede en fazla önemsedikleri şey yapmak istediklerim konusunda bana yardımcı olan insanlar olmuştur (Şekil 3b). Bu sonuç da; ekoturizm gerçekleştirildiği alandaki doğal ve kültürel öğelerin varlığı ile doğrudan ilişkili olduğu kadar, aynı zamanda yöre halkının tutumlarının da ekoturizmin gelişiminde ne kadar etkili olduğunu göstermiştir.

Çalışma alanına ilişkin beğenmedikleri, olumsuz buldukları özelliklere ilişkin soruda ise hizmet kalitesinin yetersiz oluşu %59,20 'lik dilimle ilk sırayı almıştır (Şekil 3c).

Şekil 3d'de görüldüğü üzere; Bölgede ekoturizmi yapabilmek ve geliştirebilmek adına yapılması gerekenler sorulduğunda ise, % 61,70 ile ilk sırayı uygulama ve planlama aşamasını kapsayan iyi bir organizasyon alırken, maddi destek % 55,80 ile ikinci sırayı almıştır.

Ayrıca araştırma kapsamında ziyaretçilere yönelik yapılan anket sonuçlarına ilişkin olarak çapraz tablolama ve khi-kare testi yapılmıştır. Buna yönelik olarak Rekreasyonel etkinliklere katılanlarla yapılan ankette, kırsal alanlara yönelik olarak tatil yapma istekleri doğada tatil ve kültürel tatil yapmak olarak iki grupta toplanmıştır. Tatil yapmak istekleri ile "Kıyıköy" denince akla gelen ilk şey ve Kıyıköy'de tatil yapmaya niyetlendiklerinde orada olmasını arzuladığı şeylerin neler olabileceği hususundaki önem verdikleri konular arasındaki ilişkiler test edilmiştir.

Geliştirilen hipotezlerle crostabs ve kıkare testi ile değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı test edilmiştir. Buna yönelik olarak Rekreasyonel etkinliklere katılanlarla yapılan ankette, kırsal alanlara yönelik olarak tatil yapma istekleri doğada tatil ve kültürel tatil yapmak olarak iki grupta toplanmıştır. Tatil yapmak istekleri ile "Kıyıköy" denince akla gelen ilk şey ve Kıyıköy'de tatil yapmaya niyetlendiklerinde orada olmasını arzuladığı şeylerin neler olabileceği hususundaki önem verdikleri konular arasındaki ilişkiler test edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre 0,05 anlamlılık düzeyi 11 hipotezde doğrulanmıştır. Yani aralarında anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır (Çizelge 2).

Çizelge 2. Hipotez testleri ve sonuçları

	Hipotezler	Ki-kare	sd	P	Sonuç
1	Doğada tatil yapma isteği ile Kıyıköy denince akla gelen ilk şeyin yörenin sakinliği oluşu arasındaki ilişki	8,149	1	0,005	$p < 0,05$ şartını karşıladığından doğada tatil yapma isteği ile Kıyıköy denince akla gelen ilk şeyin yörenin sakinliği oluşu arasında anlamlı bir ilişki vardır.
2	Doğada tatil yapma isteği ile Kıyıköy denince akla gelen ilk şeyin yörenin temiz havası arasındaki ilişki	5,338	1	0,031	$p < 0,05$ şartını karşıladığından doğada tatil yapma isteği ile Kıyıköy denince akla gelen ilk şeyin yörenin temiz havası olması arasında anlamlı bir ilişki vardır.
3	Doğada tatil yapma isteği ile Kıyıköy denince akla gelen ilk şeyin yörenin doğal güzelliğini korumuş manzara bütünlüğü ve doğal peyzaj değerlerinin varlığı arasındaki ilişki	5,820	1	0,020	$p < 0,05$ şartını karşıladığından doğada tatil yapma isteği ile Kıyıköy denince akla gelen ilk şeyin yörenin doğal güzelliğini korumuş manzara bütünlüğü ve doğal peyzaj değerlerinin varlığı arasında anlamlı bir ilişki vardır.
4	Doğada tatil yapma isteği ile Kıyıköy denince akla gelen ilk şeyin bölgeye özgü geleneksel ürünler olması arasındaki ilişki	6,896	1	0,012	$p < 0,05$ şartını karşıladığından doğada tatil yapma isteği ile Kıyıköy denince akla gelen ilk şeyin bölgeye özgü geleneksel ürünler olması arasında anlamlı bir ilişki vardır.
5	Kültürel tatil yapma isteği ile Kıyıköy denince akla gelen ilk şeyin deniz ve diğer su varlıklarının bulunması arasındaki ilişki	5,614	1	0,020	$p < 0,05$ şartını karşıladığından kültürel tatil yapma isteği ile Kıyıköy denince akla gelen ilk şeyin deniz ve diğer su varlıklarının bulunması arasında anlamlı bir ilişki vardır.
6	Kültürel tatil yapma isteği ile Kıyıköy denince akla gelen ilk şeyin yörenin doğal güzelliğini korumuş manzara bütünlüğü ve doğal peyzaj değerlerinin varlığı arasındaki ilişki	6,344	1	0,017	$p < 0,05$ şartını karşıladığından kültürel tatil yapma isteği ile Kıyıköy denince akla gelen ilk şeyin yörenin doğal güzelliğini korumuş manzara bütünlüğü ve doğal peyzaj değerlerinin varlığı arasında anlamlı bir ilişki vardır.
7	Doğada tatil yapma isteği ile Kıyıköy’de sakin ve sesiz bir çevre arzusu isteği arasındaki ilişki	6,645	2	0,036	$p < 0,05$ şartını karşıladığından doğada tatil yapma isteği ile Kıyıköy’de sakin ve sesiz bir çevre arzusu arasında anlamlı bir ilişki vardır.
8	Doğada tatil yapma isteği ile Kıyıköy’de doğa sporlarının yapılmasını kolaylaştıran olanakların arzulanması arasındaki ilişki	6,515	2	0,038	$p < 0,05$ şartını karşıladığından doğada tatil yapma isteği ile Kıyıköy’de doğa sporlarının yapılmasını kolaylaştıran olanakların arzulanması arasında anlamlı bir ilişki vardır.
9	Kültürel tatil yapma isteği ile Kıyıköy’de zengin bir yerel mutfak olması arzusu arasındaki ilişki	4,877	2	0,087	$p < 0,05$ şartını karşıladığından kültürel tatil yapma isteği ile Kıyıköy’de zengin bir yerel mutfak olması arzusu arasında anlamlı bir ilişki vardır.
10	Kültürel tatil yapma isteği ile Kıyıköy’de otantik bir yerel kültürün varlığı arzusu arasındaki ilişki	9,242	2	0,010	$p < 0,05$ şartını karşıladığından kültürel tatil yapma isteği ile Kıyıköy’de otantik bir yerel kültürün varlığı arzusu arasında anlamlı bir ilişki vardır.
11	Kültürel tatil yapma isteği ile Kıyıköy’de doğal yöntemlerle üretilen yiyeceklerin arzulanması arasındaki ilişki	4,660	2	0,097	$p < 0,05$ şartını karşıladığından kültürel tatil yapma isteği ile Kıyıköy’de doğal yöntemlerle üretilen yiyeceklerin arzulanması arasında anlamlı bir ilişki vardır.

• Çalışma alanının ekoturizme yönelik problem, potansiyel ve kısıtlayıcılarına yönelik bulgular

Bu aşamada araştırma alanında ekoturizme ilişkin problem, potansiyel ve kısıtlayıcıları ortaya çıkararak, mevcut durumu saptamak amacıyla SWOT Analizi uygulanmıştır.

Araştırma alanına ilişkin ilişkin güçlü, zayıf yönler ve fırsatlar-tehditler ile ilgili veriler arazi çalışmaları, yerel yönetim ve kamu kurumlarından alınan bilgiler, yerel halk ve ziyaretçilerle yapılan karşılıklı görüşmeler, araştırma alanı ve benzer alanlar için daha önceden yapılmış çalışmalardan elde edilen sonuçlar doğrultusunda oluşturulmuştur (Çizelge 3-4).

Çizelge 3. Araştırma alanının ekoturizm potansiyeline ilişkin güçlü ve zayıf yönleri

Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
Doğal güzelliğini korumuş manzara bütünlüğü ve doğal peyzaj değerleri (Kıyı şekilleri, orman varlığı vb.)Alanın belirli bölgelerinin doğal sit alanı, kentsel sit alanı, arkeolojik sit alanı gibi farklı koruma statülerine sahip olmasıDenizi ve diğer su varlıkları (Karadeniz'e açılan Kıyıköy sahili, Pabuçdere, Kazandere havzaları, dereler)Tarihi izlerin varlığı (Tarihi şarap yolu, Sultanlar yolu)Karadeniz'e kıyısı olması ve plajlarıZengin ve farklı çeşitlilik gösteren doğal bitki örtüsünün varlığıÖnemli kuş göç yolları üzerinde yer almasıMağaraları (Kıyıköy, Kovantaşı, Yenesu mağaraları vb.)Balıkçılık, ormancılık, turizm, arıcılık gibi farklı iş kollarının bulunmasıGeleneksel ürünleri (mantar, bal, ıhlamur, Boşnak böreği, manda yoğurdu vb.)Folklorik değerleri (Boşnak kültürü, sosyoekonomik yapısı vb.)Tıbbi ve aromatik bitki varlığı (ıhlamur, adaçayı, kekik)İğneada Longoz Ormanları Milli Parkı, Kasatura Körfezi Doğa Koruma Alanı, Yıldız Dağları gibi oldukça önemli alanların etkileme geçiş alanı içerisinde yer alması	Genç nüfusun yöreyi terk etme eğilimiHavzanın önemli bir bölümünün orman olması nedeniyle ekilecek tarım alanlarının az olmasıKazandere ve Pabuçdere nehirlerine yönelik baraj yapımıYerel ürünlerin ekonomik değere dönüştürülmesi için gerekli olan; birlik, kooperatif gibi oluşumların sayıca azlığıMera alanlarının yetersiz oluşuHayvancılığın giderek azalmasıPazarlama ağının çok zayıf olmasıMantarların sürdürülebilir olmayan bir yaklaşımla toplanmasıYerel halkın turizme yönelik eğitim ve bilinç eksikliğiTanıtım, reklâm yetersizliğinden kaynaklanan turistik imajın eksikliğiKırsal alandaki geçim kaynaklarıyla (tarım, hayvancılık, arıcılık vb.) ilgilenen kesimin giderek azalmasıOrman alanlarında yaşanan otlatma baskısıÜrünlerde markalaşmanın eksikliği,

Çizelge 4. Araştırma alanının ekoturizm potansiyeline ilişkin fırsat ve tehdit unsurları

Fırsatlar	Tehditler
Kırsal kalkınma yaklaşımlarında turizmin bir araç olarak kullanılması,UNEP'in (Birleşmiş Milletler Enformasyon Merkezi) araştırmasına göre, günümüzde ekoturizmin en hızlı büyüyen turizm çeşitlerinden birisi olmasıAraştırma alanının Türkiye Turizm Stratejisi (2023) Eylem Planında ekoturizm kenti olarak önerilmesiBağlı bulunduğu Vize ilçesinin Uluslararası Sakin Şehirler (Cittaslow) ağında yer almasıKırsal yerleşimlerin kültürel, tarihsel, doğal zenginliği, görsel kalitesi ve sakinliği,Farklı uygarlıkların tarihsel yol izleriAsya-Avrupa ile Kuzey-Güney bağlantısındaki stratejik önemGeleneksel yaşamın öğeleriDoğa koruma konusunda yerel bilincin giderek artmasıAlanın bir bölümünün Yıldız Dağları Biyosfer Projesi Kapsamında yer alması	Taş ocaklarının varlığıPlanlama-yönetim-örgütletme-uygulama konusunda yaşanan koordinasyon eksikliğiFinansman yetersizlikleriFiziksel, ekolojik, ekonomik taşıma kapasitesinin aşılması ihtimali sonucunda oluşabilecek sorunlarDiğer yerleşim yerlerinde kurulmuş doğa turizmi- ekoturizm alanları ile rekabet etme,Yasal olmayan, bilgisizlikten kaynaklanan eylemler sonucu oluşan sorunlar

Ekoturizm açısından havzanın SWOT analizinin yapıldığı bu aşamada; havzanın özellikle doğal, tarihi ve kültürel olarak çeşitli üstünlüklere ve fırsatlara sahip olduğu, diğer yandan koordinasyon eksikliği, tanıtım eksikliği ve sosyo-ekonomik yapı gibi konularda eksikliklerinin olduğu görülmüştür. Özellikle ekoturizm açısından görülen en önemli baskı, Pabuçdere ve Kazandere'nin İstanbul'un içme suyunu sağlamak için baraj yapımı nedeniyle, yöre halkının arazilerinin bir bölümünün kamulaştırılmış olmasıdır. Bununla birlikte havzanın oldukça önemli bir bölümünün orman olması, tarım alanlarının yetersiz oluşu ve seçenek gelir kaynaklarının bulunmaması gibi nedenlerle, kırsal kesimde yaşayan nüfus ekonomik açıdan güçlüklerle karşılaşmaktadır. Bu durum da özellikle genç nüfusun yöreyi terk etme eğilimine neden olmaktadır. Alanda genç nüfusun azalması ve bazı köylerin neredeyse boşalması ekoturizm de dâhil olmak üzere kırsal kalkınma aktiviteleri için bir olumsuzluk olarak görülebilir. Çünkü bu gelişme ekoturizm vb. aktivitelerin yerel halk merkezli olarak sürdürülebilirliğini engelleyen bir olumsuzluk olarak değerlendirilmektedir. Yerel halkın ekoturizm konusuna yönelik olan eğitim ve bilgi düzeyleri oldukça düşüktür. Bu nedenle eğitimlerle bunun yükseltilmesi sağlanamadığı durumda ise gelişmeyi engelleyici bir olumsuzluk olarak görülebilir. Ayrıca ekoturizme yönelik tanıtım, reklam, pazarlama gibi konularda da yetersizlikler görülmektedir.

Kırklareli Doğa Turizm Master Planı'nda da belirtildiği üzere; özellikle Bölge yakınındaki büyük şehirlerin ve büyük sanayi tesislerinin bulunuşu ile bu bölgenin tatlı su rezervinin oralara taşınması riski bulunmaktadır. Hali hazırda Pabuçdere ve Kazandere'nin suları İstanbul için içme su rezervi olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu durum tatlı su balıkları için önemli bir tehdit olarak görülmektedir.

Ayrıca Bölgedeki balıkçılık faaliyetleri olarak; av sezonun başlamasıyla birlikte çalışma sahasındaki aşırı avcılık olgusu son derece belirgin olması da bir tehdittir. Aşırı avlanma sonucu özellikle kalkan ve palamut gibi yüksek ekonomik değer arz eden türlerde ciddi azalışlar görülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Araştırmada "ekoturizm planlama sürecinde en önemli aktör gruplardan biri de turistlerdir" yaklaşımından hareketle; hedef gruplarda farkındalık yaratarak, turistlerin ekoturizm konusunda bilinç düzeyinin ve duyarlılığının artırılması amaçlanmıştır. Bu amaçla, ekoturizm gelişimi için turistlerin ekoturizme bakış açısı araştırılmıştır. Keza ekoturizmi oluşturan temel prensiplerden biri turistlerin en üst düzeyde bu seyahatlerinden haz almasıdır (David ve Jean 2003, Newsome vd. 2005).

- Alanı ziyaret eden kişilerin beklentileri açısından yöreyle ilgili olarak özellikle doğal çevre, doğa sporları, deniz ve su varlıkları, doğal güzellik ve otantik yerel kültür ön plana çıkmaktadır. Öyle ki ekoturist; "doğal ve kültürel değerlere önem veren ziyaret ettikleri bölgenin kültürünü, geleneklerini ve doğal özelliklerini öğrenmek ve deneyim kazanmak için seyahat yapan kişilerdir (Orhan 2008). Bu noktada araştırma kapsamında katılımcıların ekoturizmden beklentileri ile ekoturizm tanımında yer alan ilkeler birbiri ile örtüştüğü görülmektedir. Öyle ki bu sonuç Çevirgen (2004)'ün yapmış olduğu çalışma ile örtüşmektedir. Bu çalışmada; ziyaretçilerin en önemli seyahat motivasyonlarını doğa ile baş başa olmak, yörenin kültürü ve yerel halkın yaşantısını yakından tanımak olduğu sonucu çıkmıştır.
- Anket değerlendirmelerine göre; gerek doğa odaklı gerekse kültür odaklı yapılacak ekoturizm faaliyetlerinin Kıyıköy'de yapılabilirliğine ilişkin görüşlerde olumlu bir yaklaşım izlenmiştir. Keza katılımcıların çok büyük bir çoğunluğu (% 92,5) Kıyıköy'de doğal, kültürel, tarihi ve arkeolojik mirası, yerel dokuyu, kırsal ve tarımsal etkinlikleri esas alan turizm çalışmaları gibi etkinliklerin yapılabilirliğine olumlu bakmışlardır. Bu kapsamda, araştırma alanı; Boşnak, romen, pomat kültürü gibi farklı etnik yapıdan

kaynaklanan yaşam biçimi, göç ve mübadele kültürleri, farklı folklorik öğeler, gelenek ve görenekler, tarihi yol izleri, geleneksel sivil mimari yapı, yöresel tatlar, ürünler ve çeşitlilik gösteren üretim şekilleri ile kültür odaklı ekoturizm faaliyetlerinin geliştirilebileceği yapıdadır.

- Diğer yandan koordinasyon eksikliği, tanıtım eksikliği ve sosyo-ekonomik yapı gibi konularda eksikliklerinin olduğu görülmüştür. Özellikle de hizmet kalitesinin ve alt yapı olanaklarının yetersiz oluşu en önemli sorunlardan biri olarak görülmüştür. Bu noktada; Kıyıköy'e gelen turistlerin çoğunluğunu, daha temiz bir çevre, sakin bir doğa, korunan doğal, tarihi ve kültürel yapılar ile kaliteli hizmet ve nitelikli tesisler tercih ettikleri sonucu çıkmıştır. Bununla birlikte yapılan analizlerde turistlerin tatil yapma istekleri ile Kıyıköy'ün sahip olduğu değerler arasında anlamlı bir ilişkinin bulunması üst ölçek planlarda ekoturizm kenti olarak önerilen alanın plan kararları ile uyumlu olduğunu göstermiştir.
- Alanı ziyaret eden kişilerin konaklama açısından ise; pansiyon, butik otel ve köy evini tercih ettikleri ve konaklamada standart konfora sahip özellikle yöresel ve otantik yerlere ilgi duydukları belirlenmiştir. Bu sonuç Ay vd. (2010)'nin yapmış oldukları araştırmanın bulguları ile örtüşmektedir.
- Anket sonuçları, alanın; doğal, kültürel ve yerel değerleri ile ekoturizm açısından ilgi çekici olduğunu ve bu potansiyelin uygulama ve planlama aşamasını kapsayan iyi bir organizasyonla olabilmemesinin gerekliliği konusuna dikkat çekmiştir. Alanın önemli bir bölümünün orman olması, tarım alanlarının yetersiz oluşu ve seçenek gelir kaynaklarının bulunmaması gibi nedenlerle, kırsal kesimde yaşayan nüfus ekonomik açıdan güçlükle karşılaşmaktadır. Keza Swot analizi sonucuna göre de; ekoturizme yönelik üstünlüklerin yanı sıra; mikro havzalarda yer alan yerleşim birimlerinin birçoğunda (özellikle Hamidiye Köyü) İstanbul'a su temini için İSKİ tarafından yapılan barajın etkisiyle birçok alanın kamulaştırılması sonucu, geçim kaynaklarında (ormancılık, tarım, hayvancılık, arıcılık vb.) azalma olmuştur. Yerleşim yerlerinin tamamında kırsal alandaki geçim kaynaklarıyla (ormancılık, tarım, hayvancılık, arıcılık vb.) ilgilenen kesim giderek azalmaktadır. Geçim kaynaklarının azalması sonucunda; kentsel alana doğru bir göç görülmekte olup ve genç işgücünün giderek azaldığı gözlemlenmiştir.
- Ekoturizme yönelik problem, potansiyel ve kısıtlayıcılarına yönelik bulgular kapsamında yapılan değerlendirmelere göre ise; Kıyıköy; farklı koruma statüleri, Karadeniz'e kıyısı olma özelliği gösteren coğrafi konumu, doğal bitki örtüsü, mağaraları, geleneksel ürünleri, arkeolojik ve folklorik değerleri, tarihi yol izleri gibi birçok özellikleri ile de ekoturizm açısından güçlü yönleri fazla olan bir potansiyel teşkil etmektedir. Bu özellikleri ile artan rekabet ortamı içerisinde havzada sağlıklı bir ekoturizm uygulaması gerçekleştirebilmek için, var olan güçlü yönlerin ve fırsatların ön plana çıkartılması, zayıf yönlerin ve tehditlerin de giderilmeye çalışıldığı plan ve stratejiler geliştirmek gerekmektedir.

Sonuç olarak ekoturizme yönelik faaliyetlerde bulunan turistlerin beklentileri incelendiğinde; korunmuş bir doğal, tarihi, kültürel doku ve çevresi, kültürel ve sosyal geleneklerin yaşatıldığı folklorik değerler, yerel halkın yöresel ürünler ile ürettiği gastronomik değerlerin başat rol oynadığı görülmüştür. Bu kapsamda ekoturizm planlama çalışmalarında; turistlerin ekoturizmin gelişimine katkıda bulunmasını sağlayabilmek için, ekoturizme karşı algı, tutum ve bu tutumları etkileyen faktörlerin belirlenmesi gerekmektedir. Bu faktörlerin belirlenmesi; talep analizinin yapılmasına, hem de gelecekte yapılacak ekoturizme yönelik yatırımlarının planlanmasına yardımcı olacaktır. Turistlerin tatil tercihlerinin bilinmesi, turizm planlamasında rol alan aktörlere, hedefledikleri pazara hangi yöntemlerle, nasıl ve ne zaman ulaşabilecekleri konusunda rehber bilgiler sunacaktır. Bunun yanında çalışmanın belirli aralıklarla tekrarlanması, aynı zamanda diğer paydaş gruplarının da

araştırmaya dâhil edilmesi elde edilen sonuçlara göre ekoturizm gelişimine yön verilmesini sağlayacaktır.

Teşekkür

213O298 No'lu TÜBİTAK Hızlı Destek Projesinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Kaynaklar

- Anonim, 2000. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Plan Raporu (2001-2005). Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara, 273 s.
- Anonim, 2006. Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Plan Raporu (2007-2013), Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.
- Anonim, 2007. Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Eylem Planı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Ankara, s. 60.
- Anonim, 2009. 1/100.000 ölçekli Trakya Alt Bölgesi, Ergene Havzası Revizyon Çevre Düzeni Planı, TC. Çevre ve Orman Bakanlığı, İstanbul Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı, Trakap, İstanbul Metropolitan Planlama ve Kentsel Tasarım Merkezi, s. 490.
- Anonim, 2011. Kırklareli İl Çevre Düzen Planı, Kırklareli İl Özel İdaresi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Trakya Kalkınma Birliği, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Metropolitan Planlama ve Kentsel Tasarım Merkezi, s.79.
- Anonim, 2012. Trakya Bölgesi Turizm Master Planı 2013-2023, Trakya Kalkınma Ajansı, s.109s.
- Anonymous, 2014. World Tourism Organization, AM Reports, Volume nine – Global Report on Adventure Tourism, UNWTO, Madrid.
- Ay, Z, Güngöroğlu, C, Aydın, A C ve Gül, A 2010. Antalya İlinde Ekoturistlerin Talep ve Beklentilerinin Belirlenmesi, TC. Çevre ve Orman Bakanlığı Batı Akdeniz Ormancılık Araştırma Müdürlüğü Teknik Bülteni, 39,Antalya.
- Aydın, İZ, Türker, MF 2010. Artvin- Borçka Camili Biyosfer Rezerv Alanı'ndaki Ekoturizm Potansiyelinin Orman Köylüleri Üzerindeki Sosyo-Ekonomik Etkilerinin İrdelenmesi, Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 11 (1):43-51.
- Ceballos Lascrain, H 1987. The Future of Ecotourism. Mexico Journal January, 13- 14.
- Çevirgen, A 2004. Edremit Yöresinde Ekoturizme Yönelik Bir Talep Araştırması, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 7(12): 45-67.
- Demir, C ve Çevirgen, A 2006. Ekoturizm Yönetimi, Nobel Yayın No: 859, Ankara.
- David, A. F ve Jean-Pierre, C 2003. Eco-tourism, Rutledge Taylor and Francis Group, New York, USA.
- Demir, Ş 2014. Beş Yıllık Kalkınma Planlarından Türkiye Turizm Stratejisi 2023'e: Turizmde Tanıtma Çalışmalarına Yönelik İçerik Analizi, Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi, 5 (15):101-119.
- Erdoğan, N 2015. Ekoturizm: Kavramsal ve Eleştirel Yaklaşımlar, IV (9): 15-29, Türkiye Politika ve Araştırma Merkezi (Research Turkey), Londra: Research Turkey (<http://researchturkey.org/9731>).
- Güneş, G 2011. Konaklama Sektöründe Çevre Dostu Yönetimin Önemi, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 13 (20): 45-51.
- Hetzer, D 1965. Environment, Tourism, Culture. Links, July, 1-3.
- Honey, M 1999. Ecotourism and Sustainable Development. Who owns Paradise? Island Press, Washington D.C.
- Kalıpsız, A 1981. İstatistik Yöntemler. İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Yayınları No: 2837, s:558, İstanbul.

- Kaypak, Ş 2012. Ekolojik Turizm ve Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14 (22): 11-29.
- Kiper, T 2013. Role of Ecotourism in Sustainable Development. 773-802. *Advances in Landscape Architecture* (edt.M.Özyavuz) Published Intech. Rijeka, Croatia.
- McCormick, K 1994. Can Ecotourism Save The Rainforests? Rainforest Action Network. pp 63.
- Newsome, D, Dowling, R ve Moore, SA 2005. *Wildlife Tourism*, Channel View Publications, Canada.
- Orhan, T 2008. Uzundere İlçesi ve Yakın Çevresinin Ekoturizm Potansiyelinin Belirlenmesi ve Sınıflandırılması, Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.
- Pearce, J. A ve Robinson, R. B 1997. *Strategic Management. Formulation, Implementation and Control*. 6 th Ed. Irwin, Chicago.
- Puiu, C, Stanciu M ve Sirbu, M 2009. Understanding The Strategic Planning Process, *Management*, 53/ 68-73.
- Taş, B 2011. Tarım Alanlarının Planlaması Sürecinde SWOT Analizi Kullanımına Bir Örnek: Sandıklı İlçesi. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 9 (2): 189-207.
- Tuğun, Ö ve Karaman, A 2014. Çekirdek Köylerin Eko Turizme Kazandırılması İçin Sürdürülebilirlik Kavramı Çerçevesinde Bir Model. *Megaron*, 9(4): 321-337.
- URL-1. <http://www.tursab.org.tr/>, Erişim Tarihi: 20.01.2016.
- URL 2. <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,72942/turizm-gelir-gider-ve-ortalama-harcama.html>unep.org.tr, Erişim Tarihi: 20.01.2016.
- URL-3. Responsible Travel: Global Trends & Statistics, www.responsibletravel.org. Erişim Tarihi: 20.02.2016
- URL-4. <http://www.milliparklar.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 20.02.2016
- URL-5. The Case for Responsible Travel: Trends & Statistics 2015, www.responsibletravel.org, Erişim Tarihi: 20.02.2016.
- URL-6. www.tuik.gov.tr/ilGostergeleri/iller/KIRKLARELI.pdf , Erişim Tarihi: 20.02.2016.
- Weaver, DB 2001. *Ecotourism*, John Wiley, Sons:Milton.
- Yücel, C 2002. Turizmde Yükselen Değer: Ekoturizm. TÜRSAB Ar-Ge Departmanı, Nisan 2002, Web Sitesi: www.tursab.org.tr, Erişim Tarihi: 28.12.2015
- Ziffer, K 1989. *Ecotourism: The Uneasy Alliance*, Washington D.C., Conservation International.